

tekenen, handvaardigheid, textiele vormgeving

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 37 vragen

Voor dit examen zijn maximaal 71 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring, uitleg of berekening gevraagd wordt, worden aan het antwoord geen punten toegekend als deze verklaring, uitleg of berekening ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Vragen bij afbeelding 1 tot en met 8

In 1960 werd in Rotterdam de eerste Floriade georganiseerd. Dit was een grote nationale tuinbouwtentoonstelling in een park aan de Maas.

Om de tentoonstelling te verlevendigen besloot men een uitkijktoren te bouwen. De opdracht voor deze toren, die de naam Euromast kreeg, werd verleend aan de Rotterdamse architect H. Maaskant.

Figuur 1 hieronder is een foto uit 1960.

Met een mast van 103 meter was de toren toen het hoogste bouwwerk van Rotterdam.

figuur 1

----- dakterrassen

----- restaurant

Een lift in de schacht brengt bezoekers naar het restaurant bovenin de mast. Van daaruit kun je op een omloopterras komen en ook is er een dakterras. Op afbeelding 1 zie je hoe vanaf die terrassen het uitzicht bewonderd kan worden.

Bekijk afbeelding 1 en figuur 1 op de pagina hiernaast.

De Euromast trok meteen al veel publiek, onder meer vanwege het fantastische uitzicht.

- 2p **1** Bespreek nog twee aspecten die een bezoek destijds aantrekkelijk maakten.

Architect Maaskant vond deze hoogte van ongeveer 100 meter ideaal voor een uitkijktoren, omdat de omgeving dan nog herkenbaar blijft. Hij ontwierp het restaurant en de terrassen zodanig dat een optimaal uitzicht mogelijk is.

Bekijk afbeelding 1.

- 2p **2** Geef voor zowel het restaurant als voor het terrasgedeelte aan hoe de vormgeving een optimaal uitzicht mogelijk maakt.

NB Laat de hoogte buiten beschouwing.

De liftschacht van de Euromast is van beton en het restaurantgedeelte is een staalconstructie.

De architect heeft een toren willen maken die “een zodanige ‘massa’ zal hebben dat hij zich in het machtige, beweeglijke Rotterdamse havenbeeld kan handhaven”.

De vormgeving van de Euromast roept dan ook associaties op met havens.

- 2p **3** Noem twee kenmerken waardoor de Euromast visueel aansluit bij het beeld van een haven.

Tien jaar later, in 1970, werd aan de bestaande mast een ‘space tower’ toegevoegd, waardoor de Euromast opnieuw het hoogste bouwwerk van Rotterdam werd.

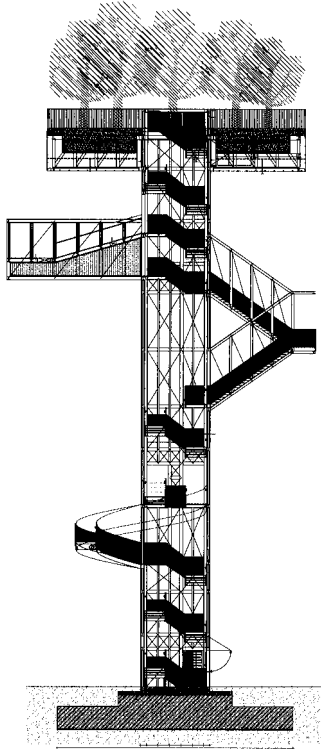
Op afbeelding 2 zie je deze extra toren van 76 meter, eveneens van de inmiddels beroemd geworden architect Maaskant. Bezoekers kunnen plaatsnemen in een glazen cabine, die langs een stalen spiraal omhoog draait tot 185 meter hoogte. Bij helder weer reikt het zicht tot aan Antwerpen!

In 2010 bestond de Euromast vijftig jaar. Dit jubileum werd met trots gevierd en de toren werd tot rijksmonument verklaard. Dat betekent dat het bouwwerk van grote waarde wordt geacht en dat het niet mag worden afgebroken.

- 2p **4** Geef aan wat het belang van dit bouwwerk is voor zowel de stad Rotterdam als voor Nederland.

Op afbeelding 3 zie je een stalen bostoren van 40 meter hoog die in 2009 werd gebouwd op landgoed *Schovenhorst* op de Veluwe. Het is een ontwerp van Bjarne Mastenbroek van SeARCH architecten. Afbeelding 4 tot en met 8 zijn detailfoto's. Op figuur 2 hieronder zie je een doorsnede van de toren.

figuur 2

Bovenop de toren bevindt zich een platform waarop bomen zijn geplant. Een journalist noemde dit platform een 'bos in een bos'.

De bomen op het platform verbinden de toren visueel met het bos.

Bekijk afbeelding 3.

- 3p **5** Bespreek nog drie kenmerken van de toren waardoor een relatie met het bos ontstaat.

Bekijk afbeelding 3 tot en met 8.

Vanaf de top kun je het omringende bos bekijken. Maar het beklimmen van de toren is op zichzelf al een attractie. Zo is er een uitbouw gemaakt waarin de bezoeker vogels kan bekijken in nestkastjes die tegen de uitbouw zijn bevestigd.

- 3p **6** Noem nog drie manieren waarop het beklimmen van de bostoren zo leuk mogelijk is gemaakt.

Uitkijktorens passen bij de Nederlandse traditie van landschapsbeleving. Bij hedendaagse torens gaat het niet meer alleen om het uitzicht op het vlakke Nederland. De nieuwe torens hebben nog meer functies.

- 2p **7** Noem twee andere functies van de toren op afbeelding 3.

Paradijs

Vragen bij afbeelding 9 tot en met 14

Dit blok gaat over het paradijs, de prachtige tuin waarin Adam en Eva woonden. Midden in het paradijs stond de boom van (kennis van) goed en kwaad. God had Adam en Eva verboden om van deze boom te eten. Maar de slang verleidde Eva om toch een vrucht te plukken. Door het eten van deze verboden vrucht verloren Adam en Eva hun onschuld. Zij ontdekten dat ze naakt waren en probeerden zich voor God te verschuilen. God stuurde hen voorgoed weg uit het paradijs. Dit verhaal uit de bijbel wordt de Zondeval genoemd.

Op afbeelding 9 zie je Adam en Eva op een schilderij uit 1507 van Jan Gossaert.

- 2p **8** Bespreek drie aspecten van de voorstelling die naar het verhaal van de Zondeval verwijzen.

Het schilderij op afbeelding 9 is gemaakt in olieverf. Dit was voor schilders een ideaal materiaal, dat veel mogelijkheden bood.

- 2p **9** Bespreek twee voordelen van dit materiaal die hier zijn uitgebuit.

Op afbeelding 10 zie je een later schilderij van Gossaert. Hij maakte het na een reis naar Rome, waar hij kennis had gemaakt met de Italiaanse renaissance. Deze reis had invloed op zijn werk. Vergeleken met het schilderij op afbeelding 9 is dan ook een ontwikkeling waar te nemen.

Vergelijk afbeelding 10 met afbeelding 9.

- 1p **10** Bespreek een ontwikkeling die te zien is in de weergave van de figuren op afbeelding 10.

Vergelijk afbeelding 10 met afbeelding 9.

- 2p **11** Bespreek twee ontwikkelingen die te zien zijn in de weergave van het landschap op afbeelding 10.

In de tijd dat Gossaert in Rome was, werkte Michelangelo in opdracht van paus Julius II aan het plafond van de Sixtijnse kapel. In vier jaar tijd, van 1508 tot 1512, bracht hij hierop de verhalen over de Schepping en de Zondeval in beeld.

Op figuur 3 hieronder zie je een deel van het plafond, dat in zijn geheel ruim 40 meter lang en 13 meter breed is.

figuur 3

Op afbeelding 11 zie je de *Zondeval* uit de Sixtijnse kapel. Het paradijs is hier geen prachtige tuin, maar een tamelijk kaal landschap. *Bekijk afbeelding 11.*

- 2p **12** Geef twee redenen waarom Michelangelo het paradijs zo heeft weergegeven.

Michelangelo vertelt het verhaal op een andere manier dan Gossaert. Hij geeft twee opeenvolgende scènes weer, die verbonden en gescheiden worden door de boom van goed en kwaad.

Bekijk afbeelding 11.

- 2p **13** Geef aan hoe de beide scènes compositorisch met elkaar verbonden zijn. Betrek twee aspecten in je antwoord.

De boom vormt de scheidslijn tussen vroeger en nu: de mens is na het eten van de verboden vrucht voorgoed uit het paradijs verdreven.

Er is dan ook een duidelijk contrast tussen de situatie in het paradijs en de situatie daarna.

- 2p **14** Bespreek twee manieren waarop Michelangelo deze inhoud versterkt.

De schildering van Michelangelo is in een andere techniek uitgevoerd dan de olieverfschilderijen van Gossaert. Olieverf is niet geschikt om muren te beschilderen.

- 3p **15** Noem de techniek die gebruikt is voor het Sixtijnse plafond.
Geef kort aan hoe deze wordt toegepast en leg daarbij uit waarom die techniek wél geschikt is voor muurschilderingen.

Het verhaal van de Zondeval was voor de Nederlandse ontwerper Tord Boontje een belangrijke inspiratiebron bij het maken van de garderobekast *Fig Leaf* (vijgenblad). Deze kast was in 2009 te zien op een tentoonstelling over hedendaags design met het thema 'Telling Stories' in een museum in Londen.

Op afbeelding 12 en 13 zie je deze kast in gesloten en in geopende toestand. Afbeelding 14 is een detail met de hendel waarmee de deuren geopend kunnen worden.

- 2p **16** Noem twee manieren waarop de kast verwijst naar het verhaal van de Zondeval.

figuur 4

Bekijk afbeelding 12, 13 en 14 en figuur 4 hierboven.

De buitenkant van de garderobekast bestaat uit 616 met de hand gevormde blaadjes van geëmailleerd koper. Ze zijn bevestigd op een metalen frame van 'takken'. Het resultaat is een bladerdak dat enerzijds natuurgetrouw aandoet, maar toch ook kunstmatig blijft.

- 2p **17** Noem een aspect waardoor het natuurgetrouw aandoet. Noem daarna een aspect waardoor het er toch kunstmatig uit blijft zien.

De kast wordt alleen op bestelling gemaakt en kost ongeveer € 700.000. Het is een voorbeeld van zeer exclusief design dat gemaakt is door gespecialiseerde ambachtslieden. Het is toegepaste kunst, maar je zou het ook een autonoom kunstwerk kunnen noemen.

- 1p **18** Geef een argument waarom deze kast als een autonoom kunstwerk kan worden beschouwd.

Aan de kust

Vragen bij afbeelding 15 tot en met 18

Op afbeelding 15 zie je een schilderij uit 1862 van de Franse kunstenaar Eugène Delacroix. Het stelt een schipbreuk voor. Rechts zie je een schip dat bijna ondergaat. Links op de voorgrond worstelen enkele schipbreukelingen om op de rotskust te komen.

- 2p 19 Leg uit op welke manier Delacroix de blik van de beschouwer naar het drama stuurt. Betrek twee aspecten van de **compositie** in je antwoord.

Delacroix is een belangrijk vertegenwoordiger van de romantiek.

Bekijk afbeelding 15.

- 1p 20 Leg aan de hand van het **onderwerp** uit waarom dit schilderij typerend is voor de romantiek.

Op afbeelding 16 zie je *Het strand in Boulogne*. Het is een schilderij van Edouard Manet uit 1868.

Manet behoort niet tot de romantiek. Het schilderij op afbeelding 16 kan eerder tot het realisme worden gerekend.

- 1p 21 Geef een argument waarom dit werk tot het realisme gerekend kan worden.

Manet bracht indertijd met zijn familie een zomer door in de Franse badplaats Boulogne-sur-Mer. Vanuit een appartement naast het strandhotel observeerde hij de zee en het strandleven. Hij maakte er veel schetsen. Figuur 5 hieronder is een ansichtkaart met het strandhotel op de achtergrond.

figuur 5

80 BOULOGNE-SUR-MER. — Le Casino et la Plage. — LL.

De strand- en badcultuur was toen anders dan nu.

Bekijk afbeelding 16 en figuur 5.

- 2p 22 Bespreek twee aspecten van de strand- en badcultuur die typerend waren voor die tijd.

In eerste instantie lijkt het of Manet het werk op afbeelding 16 buiten ter plekke heeft geschilderd. Maar het is met behulp van losse schetsen helemaal gecomponeerd in het atelier.

- 1p 23 Geef aan waardoor de indruk ontstaat dat het schilderij buiten is gemaakt.

Op afbeelding 17 zie je een schilderij uit 1886 van Claude Monet. De titel is *Storm aan de kust van Belle Île*.

Monet heeft dit schilderij wél ter plekke gemaakt.

- 1p 24 Leg uit waarom kunstenaars dat in die tijd gemakkelijk konden doen.

In brieven aan zijn vrouw doet Monet verslag van zijn werk en belevenissen aan de Franse kust. Zo schrijft hij op een dag: "Ik voel dat ik haar (de zee) van dag tot dag beter begrijp, *la gueuse* – de duivelin, een naam die haar inderdaad past, want zij is verschrikkelijk."

Bekijk afbeelding 17.

- 2p 25 Bespreek twee aspecten van de **vormgeving** waarmee Monet hier het woeste karakter van de zee laat zien.

Monet koos een ander aspect van de zee dan Delacroix en Manet.

Bekijk afbeelding 17.

- 2p 26 Leg uit in welk aspect Monet geïnteresseerd was. Betrek de stroming waartoe hij behoorde in je antwoord.

Op afbeelding 18 zie je *Melancholie* uit 1895 van de Noorse schilder Edvard Munch. Melancholie betekent zwaarmoedigheid. Munch heeft een vriend geschilderd die aan zee treurt om een verloren liefde. De ex-geliefde is met haar nieuwe vriend te zien op de pier in de verte.

Bekijk afbeelding 18.

- 2p 27 Bespreek twee aspecten van de **voorstelling** waarmee Munch het zwaarmoedige gevoel in beeld heeft gebracht.

Munch werd als een vernieuwend kunstenaar beschouwd. Toch heeft zijn werk nog overeenkomsten met de romantiek. Maar er is een belangrijk inhoudelijk verschil tussen zijn werk en dat van Delacroix.

Bekijk afbeelding 15 en 18.

- 3p 28 Leg uit waarom Munch net als Delacroix in de romantische traditie past. Leg daarna uit waarin het werk van deze kunstenaars inhoudelijk verschilt.

Op afbeelding 15 tot en met 18 is de zee op verschillende manieren weergegeven. Het is moeilijk om de zee natuurgetrouw te schilderen.

- 2p 29 Leg uit waarom dat zo moeilijk is. Betrek twee problemen in je antwoord.

Red de natuur!

Vragen bij afbeelding 19 tot en met 24

Op figuur 6 hieronder zie je twee affiches die oproepen tot meer milieubewustzijn.

figuur 6

Het linkeraffiche is in 1973 gemaakt door de tekenaar Peter van Straaten.

- 2p 30 Leg uit welke boodschap hier wordt uitgedragen.
Betrekt de **voorstelling** in je antwoord.

Het rechteraffiche op figuur 6 is in 1988 voor Greenpeace gemaakt door Kafak, pseudoniem van Eddie Greidanus.

- 2p 31 Bespreek twee boodschappen die dit affiche wil uitdragen.

Greenpeace betreft de beschouwer meer bij de boodschap dan het affiche van Milieudefensie. Dat komt vooral door de vormgeving van het affiche rechts op figuur 6.

- 3p 32 Noem drie aspecten van de **vormgeving** die bijdragen aan dit effect.
NB Laat de tekst buiten beschouwing.

Hedendaagse vormgevers reageren ook op het milieuprobleem. Zo is Myrthe Mandemakers in 2009 afgestudeerd met het product *Wandlongen*.

Op afbeelding 19 zie je een set van twee objecten die aan de wand gehangen moeten worden. Metalen frames zijn bekleed met vilt. In de openingen zit aarde, waarin planten kunnen groeien. Op afbeelding 20 zie je een detail met varens.

Mandemakers noemt haar object *Wandlongen*.

- 2p **33** Verklaar deze titel aan de hand van drie aspecten van het werk op afbeelding 19.

Bekijk afbeelding 19, 20 en figuur 6 op de pagina hiernaast.

Mandemakers benadert de milieuproblematiek op een andere manier dan de makers van de affiches.

- 1p **34** Geef aan in welk opzicht haar aanpak fundamenteel anders is.

De Argentijnse kunstenaar Tomas Saraceno experimenteert met alternatieve vormen van leven. Op afbeelding 21 tot en met 24 zie je foto's van een installatie uit 2009. Deze is opgesteld in een overdekte galerij van een museum en bestaat uit bollen van kunststof, die met touwen aan elkaar verbonden zijn. Elke bol is anders van formaat en inhoud. In sommige groeien planten. De grootste bol kan door bezoekers betreden worden.

Bekijk afbeelding 21 tot en met 24.

Saraceno vult met zijn installatie de hele ruimte van de galerij. Toch ervaar je de ruimte als open.

- 2p **35** Geef aan op welke wijze Saraceno de ruimte open weet te houden. Doe dat aan de hand van twee aspecten van de vormgeving van zijn installatie.

Saraceno onderzoekt in zijn werk een wereld waarin leven mogelijk is, los van de aarde. Hij zegt naar aanleiding van zijn installatie: "Ik zie een toekomst waarin we leven in wolken, met behulp van zonne-energie en drijvend op windkracht."

- 2p **36** Bespreek twee manieren waarop de installatie hiernaar verwijst.

Het werk maakte deel uit van de tentoonstelling *RETHINK*, wat heroverwegen of opnieuw bedenken betekent. Deze tentoonstelling van hedendaagse kunst vond plaats ter gelegenheid van de klimaattop van de Verenigde Naties in Denemarken.

Saraceno vond dat zijn kunstwerk een zinvolle bijdrage levert aan de discussie over het klimaat.

- 1p **37** Ben je het hiermee eens? Geef een argument voor je antwoord.